

อิสรภาพในการมองเห็นตลาด

ของเกษตรกรไทย

.....ระพี สาคริก

จากกระแสธรรมชาติของคนในสังคมไทย พอผลิตอะไรขึ้นมาได้ในที่สุดก็มักร้องว่า **ตลาดไม่มี** ปัญหา - เรื่อง **ตลาดมี-ตลาดไม่มี** จึงเป็นสิ่งที่พบกันอยู่เสมอ ๆ หากเราถามคนในสังคมมีอิทธิพลของรูปวัตถุเข้าไปแฝงเป็นเงื่อนไข ทำให้ตกอยู่ในสภาวะยึดมั่นถือมั่นอยู่กับรูปแบบจนเป็นสันดาน ย่อมพบกับวิถีทางซึ่งก่อให้เกิดภาวะอันคับคั่ง-ภูมิปัญญา ทำให้ตนเองไม่อาจแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ได้อย่างอิสระ แม้ในประเด็นของการมองหาลตลาด ก็คงไม่สามารถเห็นสิ่งที่เป็นของจริงได้

การร้องขอออกมาสู่คนอื่น ก็เป็นรูปลักษณะหนึ่งซึ่งสารภาพความจริงของสิ่งซึ่งอยู่ในตัวเองแล้วว่า **ย่ำแย่จนด้วย** **ความเป็นมนุษย์อันเป็นสิ่งควรมีปรากฏอยู่ในรากฐาน** ซึ่งสิ่งดังกล่าวหากมีอยู่ น่าจะฉีกแนวทางที่มุ่งต่อสู้ด้วยลำแข้งตนเอง เป็นหลักสำคัญอย่างเด่นชัด หากใช้สะท้อนให้เห็นได้เพียงภาพที่เน้นอยู่กับการปล่อยตัวปล่อยใจ ทำให้ชีวิตตกอยู่ในสภาพที่ไร้คุณค่าและความหมาย เพราะขาดการตระหนักได้ถึงปัญหาต่าง ๆ ของชีวิตตนเอง ซึ่งคงเป็นเช่นนั้นในทุก ๆ เรื่อง

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของพื้นฐานและโครงสร้างวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นมาแล้วจากอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมองสู่ชีวิตคนจากระดับบนลงมาถึงระดับล่างสุดซึ่งดำรง อยู่และท่ามกลางถิ่นใกล้ชิดกับพื้นดิน ในเมื่อจิตใจถูกปิดกั้นตามระดับชั้นของความหนาแน่นด้วยรูปวัตถุซึ่งปรากฏอยู่ในกระแสสิ่งแวดล้อมของชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเมื่อ **จิตใจคนเป็นพื้นฐานสำคัญที่กำหนดชีวิต** ลงได้ถูกปิดกั้นก็ย่อมต้องทำให้สูญเสียกระแสในด้านนำสู่การพัฒนาที่หยั่งลงถึงรากฐานจริงของตัวเอง เปลี่ยนทิศทางการตกอยู่ในอิทธิพลการเปลี่ยนแปลง ที่มุ่งไปสู่รูปวัตถุ อันเป็นสิ่งผลิตขึ้นโดยคนซึ่งไม่ใช่ตนเอง หากอยู่ในกลุ่มซึ่งมีระดับชีวิตที่เหนือกว่าทุกรูปลักษณะ ที่มุ่งหวังประโยชน์ในด้านวัตถุให้แก่ตัวเองและพรรคพวก ดังจะพบกับผลของสังคมนั้นได้จากคนระดับซึ่งยังคงท่ามกลางถิ่นใกล้ชิดกับพื้นดินโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเกษตรกรรมซึ่งควรถือได้ว่าเป็นอาชีพบนพื้นฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมาจนถึงขั้นที่ **มีการเรียกร้องปรากฏออกมาอย่างค่อเนื่องว่า แะให้ปลูกอะไรก็ไม่เห็นมีตลาดให้ขาย** จึงต้องร้องให้เจ้าหน้าที่รัฐบาลช่วยหาลตลาดให้จนเป็นนิสัย แม้บางคนซึ่งอาจไม่ได้รับการแนะนำให้ปลูกให้ทำหากคิดได้เอง จริง ๆ แล้วก็มักรับเอาภาพที่เห็นจากบุคคลอื่นมาทำ ทุกวันนี้ การรวมตัวรวมกลุ่มของเกษตรกรชาวนาที่ลุกขึ้นมาเรียกร้องจึงเกิดขึ้นบ่อย ๆ และยังมีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นช่วง ๆ ในอนาคตด้วย

ในส่วนของคนซึ่งสังกัดอยู่ใต้อำนาจของรัฐก็มักแสดงออกเสมอ ๆ ว่า **จะส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตอะไรก็ตาม** **จำเป็นคือมีตลาดหรือหาลตลาดให้ด้วย** แทนที่จะใช้บทเรียนในอดีต นำมาปรับทิศทางแนวคิดใหม่ว่า **ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีโลกาภิวัตน์รากฐานการศึกษาใหม่ ให้เป็นผู้รู้จักตัดสินใจผลิตอะไรก็ได้ และสามารถมองเห็นตลาดเองได้อย่างอิสระ** ซึ่งสิ่งนี้จะเป็นไปได้จำเป็นต้องรู้และเข้าใจระบบการจัดการศึกษาหยั่งถึงสังคมนั้นตั้งแต่เริ่มแรก แต่แม้ถึงปัจจุบัน วิถีทางในการคิดก็ยังไมอาจปรับเปลี่ยนใหม่ให้เป็นธรรมชาติในแต่ละคนได้ ยิ่งคนที่ก้าวขึ้นไปสู่ระดับบนมากขึ้นเพียงใด ก็จะสะท้อนภาพพฤติกรรมให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ถึงการขาดการคิดได้บนฐานซึ่งอิสระหากมีการนำไปผูกติดไว้กับสิ่งโน้นสิ่งนั้น ซึ่งล้วนนำเอาสิ่งซึ่งในอนาคตกลายเป็นปัญหาหนักมากยิ่งขึ้นอย่างขาดการรู้ถึงความจริงได้

ถึงภาพสังคมนั้นที่พบได้ในกรณีการผลิตและการค้าข้าวคือ คนในตำแหน่งรัฐมนตรีมุ่งออกไปวิงวอนชาวนา ซึ่งสะท้อนภาพจากทิศทางตรงให้เห็นได้ชัดเจน กับอีกด้านหนึ่ง ชาวนาชาวไร่ก็ก่อกลุ่มเรียกร้องเพื่อหวังหาลตลาดจากรัฐบาล แทนการมองเห็นภาพสอดคล้องกันกับสมมติฐานการพัฒนาว่า คนในระดับล่างอันถือเป็นพื้นฐานของสังคม มีศักยภาพใน

ในเมื่อคนมีการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นเมื่อมีความต้องการย่อมเกิดสภาพการณ์ขึ้นสองด้านร่วมกันคือ **ความต้องการ** **ความเหตุและผลบนพื้นฐานกระแสนี้เป็นมาแล้วจากอดีตถึงปัจจุบัน** เช่นความต้องการอาหารไม่ว่าอาหารกายหรือจิตใจ **ความ** **ยอมไม่ปรากฏให้เห็นเป็นภาพที่ปล่อยว่างเปล่าไร้เลย** ๑ ดังนั้นสายตาค้นซึ่งใช้การมองด้วยความรู้สึกที่ยึดติดรูปแบบ จะรู้สึกว่ามีช่องว่างหรือไม่มีตลาดให้ตัวเองเข้าไปใช้แสวงประโยชน์ได้ จริง ๆ แล้วก็เป็นสังขาร ในเมื่อมีคนต้องการก็ย่อมมีสิ่งตอบสนองอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้เอง ทุกคนผู้ซึ่งได้รับการอบรมมาไม่ว่าจากการจัดการศึกษาหรือจากอิทธิพลบรรยาการศีลธรรมชาติในสังคมส่งผลให้ยึดติดรูปแบบ ย่อมลงความเห็นว่ามีตลาดไม่มี

หากรู้สังขารของคนได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในกระแสชีวิตประจำวัน ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงด้วยกันทั้งสิ้น ย่อมรู้ว่ากระแสจิตใจคนก็เช่นกัน วันหนึ่งบริโภคแต่ละสิ่งในรูปแบบโดยอยู่ พร้อมมีรูปแบบใดอันมานำเสนอเพื่อหวังความต้องการที่ใหม่กว่า และหรือมีคุณภาพที่ดีเหนือกว่าโดยที่ราคาจำหน่ายไม่สูงเกินสัดส่วน พอติดกันกับสภาพการใช้งานของสิ่งเก่าก็กำลังจะสิ้น ลักษณะความต้องการย่อมเปลี่ยนแปลงมาไม่ได้ แต่ก็มีความนำเอาสิ่งใหม่มาล่อเพื่อหวังครอบงำโดยที่คาดหวังว่า แม้สิ่งเก่ายังคงใช้งานได้ดีก็จะต้องหันมาซื้อหาของใหม่ ซึ่งกระแสนี้จะส่งผลทำลายรากฐานคนซื้ออย่างเป็นระบบตั้งแต่ชีวิตยังเป็นเด็กเพื่อหวังว่า เมื่อชีวิตเติบโตยิ่งขึ้น จะต้องตกเป็นเหยื่อได้อย่างเป็นกอบเป็นกำ ดังที่มักได้ยินได้ฟังการกล่าวปรารภในการร่วมคิดร่วมวางแผนการค้าเสมอ ๆ ว่า **หารูปแบบอย่างไรคนจึงจะติด**

คนไม่ใช้วัตถุดิบเดียว ดังนั้นเมื่อคนมีความต้องการเพื่อชีวิตย่อมต้องมียิ่งตอบสนองเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว กับอีกประการหนึ่งในความรู้สึกทั้งสองด้าน **คนที่หวังได้ของถูกใจจะซื้อ-คนขายก็หวังได้รับประโยชน์ในค้าเศรษฐกิจ** **แค่หากแผนการขายของผู้ขายไม่เพียงสัมฤทธิ์ผลให้คนซื้อถูกใจเท่านั้น หากไม่สะท้อนผลทำลายรากฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่น จึงควรถือว่า สัมฤทธิ์ผลด้วยดีแก่กันและกันทั้งสองฝ่าย**

ด้วยเหตุนี้เอง ในกระแสสังคมทางเศรษฐกิจการค้า จึงมีการวางแผนใช้พลังเงื่อนไขของวัฒนธรรมความเชื่อเป็นเครื่องมือบุกรุกทำลายซึ่งกันและกันเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการค้าของแต่ละฝ่าย ซึ่งลงมือเป็นสงครามแล้ว คงไม่คำนึงถึงผลเสียหายอันพึงบังเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถูกทำลายทางวัฒนธรรมย่อมส่งผลให้ไม่อาจคิดหาตลาดเพื่อการแข่งขันได้อย่างอิสระ ดังเช่นที่เกษตรกรไทยได้เผชิญมาแล้วและกำลังเผชิญต่อไปในทุกวันนี้

ประเทศที่สามารถอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นฐานของคนในชาติตนเองไว้ได้สำเร็จ ย่อมสามารถอนุรักษ์ธรรมชาติดั้งเดิมเป็นของติดแผ่นดินเกิดไว้ได้อย่างดีโดยอัตโนมัติ และย่อมประสพกับความมั่นคงตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังด้วย **วัฒนธรรมในเนื้อหามารยะ จึงหาใช่เป็นเพียงสิ่งที่มีรูปร่างที่ขรุขระมา แล้วพยายามยึดเยี่ยให้กับประชาชนทั่วไปหรือให้เยาวชนซึ่งรากฐานตนเองยังไม่ลึกซึ้งพอที่จะรู้ได้เท่าทัน** ซึ่งจะทำให้เกิดการสังสรรค์แสดงยึดติดรูปแบบเป็นเงื่อนไขเข้าไว้หนักยิ่งขึ้นไปอีก

อันบุคคลผู้เห็นและเข้าถึงได้ว่า ตลาดคือกระแสนความต้องการของจิตใจคน ผลผลิตซึ่งยอนไปสู่ตลาดก็คือความรู้ความสามารถของคนในด้านการผลิตและการจัดการ ซึ่งรู้และเข้าใจได้ถึงสังขารชีวิตที่ลึกซึ้ง ก่อนการมองลงไปถึงผลิตผลเช่นข้าว ผัก ผลไม้ ดอกไม้ ไข่และเนื้อสัตว์ ซึ่งสิ่งดังกล่าวล้วนเป็นเพียงปลายเหตุทั้งสิ้น ย่อมมีหน้าที่เพียงเพื่อสนองความต้องการตรงส่วนปลายแล้วทั้งสิ้นไปเป็นช่วง ๆ เท่านั้น

จึงขอฝากไว้เพื่อทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่แต่ละคนปฏิบัติ จะบรรลุผลสมบูรณ์ตามเป้าหมายภายในองค์กรรวม จำเป็นต้องมีสมดุลและมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ดังนั้นผู้ทำหน้าที่ผลิตจึงควรมีหน้าที่ต้องศึกษาและคิดค้นตลอดจนลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังร่วมด้วยในทุก ๆ เรื่องซึ่งต่างก็มีเหตุมีผลเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันอย่างดีที่สุด กับมีความมั่นคงอยู่บนฐานการพึ่งพาสังขารในรากฐานตนเอง โดยไม่ควรมองอย่างจำกัดกรอบอยู่เพียงด้านรูปแบบแม้ของการผลิต โดยที่คิดว่าอีกด้านหนึ่งไม่ใช่เรื่องของตัว พอมีปัญหาที่ร้องเอากับคนอื่นว่าไม่มีตลาด และเรียกร้องให้ช่วย

หากจะถามว่า **ตลาดคืออะไรและอยู่ที่ไหน ตลาดนั้นมีรูปลักษณะอย่างไร** เชื่อว่าบนพื้นฐานแนวคิดดังกล่าว คงมีภาระสำคัญตอบไปยังภาพของร้านค้าลักษณะต่าง ๆ ซึ่งอยู่ที่โน้นที่นั่น หรือมุ่งไปยังประเทศโน้นประเทศนั้น ซึ่งเชื่อว่าผู้คนนำเอาผลิตผลไปใช้โดยที่คิดว่าตัวเองจะขายได้ ซึ่งล้วนแล้วเป็นธรรมชาติที่มุ่งมองไปยังด้านรูปวัตถุ ครั้นเมื่อเข้าไปสัมผัสจริง ๆ กลับพบว่ามีคนอื่นไปยึดครองแล้วบ้าง หรือรูปลักษณะความต้องการเปลี่ยนไปแล้วบ้าง

ความคิดในลักษณะนี้ ถือว่าเป็นการมองตลาดบนพื้นฐานจิตใจที่ยึดติดรูปแบบ จึงไม่สามารถมองผ่านลงไปถึงสิ่งซึ่งเป็นเหตุเป็นผลที่แท้จริงภายในรากฐาน ซึ่งโดยหลักการแล้ว **สิ่งที่หลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตคน คำก็มีเหตุผลสัมพันธ์อยู่กับอิทธิพลจากเงื่อนไขภายในรากฐานของคนด้วยกันทั้งสิ้น** ดังนั้นหากบุคคลใดค้นหาที่คน ทำให้รู้คนและเข้าใจคน ไม่ว่าคิดและการทำการอันใด ย่อมมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จตามควรแก่เหตุและผลได้ทุก ๆ เรื่อง

ดังนั้น หากไม่สามารถมองตลาดได้ลึกซึ้งถึงสังขารของชีวิตคนซึ่งสัมพันธ์อยู่กับตลาดอย่างเป็นธรรมชาติแล้ว วิถีทางในการหาตลาดให้สิ่งซึ่งตนเองเป็นผู้คิดและปฏิบัติไม่ว่าด้วยวิธีการใดก็ตาม ย่อมมีโอกาสพบกับทางตันได้เสมอ ซึ่งในสภาวะเช่นนี้ ย่อมถูกกำหนดให้มุ่งวิถีทางไปสู่การยอมตกเป็นทาสคนอื่นในที่สุด ดังนั้นตลาดจริงจึงหาใช้สิ่งซึ่งเป็นรูป-ที่สามารถมองเห็น ได้สัมผัสได้เพียงภาพเฉพาะหน้า หากคือความต้องการของจิตใจและชีวิตคนบนฐานสังขารในจิตวิญญาณของแต่ละช่วง

แม้ความต้องการของร่างกายหาปราศจากเงื่อนไขซึ่งปรากฏอยู่ในจิตวิญญาณเป็นตัวกำหนดเสียแล้วก็คงไม่สามารถจะทำอะไรให้บรรลุผลที่แท้จริงได้ หากในอดีตมีการสั่งสมเงื่อนไขไว้ให้จิตใจรู้สึกอยาก ทำให้บริโภคเข้าไปมากเกินความพอดี ย่อมบังเกิดผลร้ายทวนกลับมาทำลายร่างกายตัวเองในที่สุด

จิตใจที่บังเกิดความอยากเพราะแรงจูงใจ สืบเนื่องมาจากการที่ร่างกายได้เคยลิ้มรสซึ่งแอบแฝงกับสิ่งที่ทำให้อิ่มในด้านวัตถุนั้นเป็นสิ่งที่ปรากฏเพียงชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น จึงกำหนดวิถีทางให้ตัวเองกอบโกยอย่างไม่รู้จักขอบเขตของเหตุและผล เมื่อในรากฐานคนขาดสติย่อมขาดความยั้งคิด พลอยให้ด้านการหาตลาดขาดขอบเขตที่เหมาะสมไปด้วย ระบบที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานดังกล่าวจนเป็นนิสัย จึงกำหนดวิถีทางและวิธีการหาตลาดที่ก่อความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนมนุษย์ ดังจะพบได้จาก **การใช้วิถีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบผลิตผลเป็นเครื่องมือครอบงำเพื่อนมนุษย์ผู้บริโภคอย่างขาดเมตตาธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งกระทำกับเด็กและเยาวชน**

การมองตลาดที่สามารถมองผ่านลงไปได้ถึงคนยังไม่เพียงพอแก่การได้ชื่อว่า **มองอย่างผู้รู้จริง** บุคคลผู้มองจำเป็นต้องจำเป็นอย่างยิ่ง **ความเป็นมนุษย์** อยู่ในรากฐานตนเองอย่างสำคัญด้วย จึงควรเรียกได้ว่าเป็นผู้มองเห็นตลาดได้อย่างถึงแก่นแท้ โดยที่สามารถนำเอาความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถึงเป้าหมาย ซึ่งไม่เพียงเพื่ออำนวยความสะดวกในส่วนตัวตนเองด้านเดียวเท่านั้น หากยังนำไปสู่การให้บริการแก่บุคคลอื่นผู้อยู่ในสังคมเดียวกัน บนพื้นฐานที่สร้างสรรค์ให้บังเกิดความมั่นคงแก่ส่วนรวมด้วย

บุคคลใดผลิติดอกมาแล้วร้องว่าตลาดไม่มี หากมองสวนทิศทางกลับไป ย่อมรู้ได้ว่า บุคคลผู้ร้องนั้นเองที่กำลังตกอยู่ในสภาวะยึดติดรูปแบบของด้านรูปวัตถุจึงไม่สามารถมองเห็นตลาด เนื่องจากช่องทางที่จะมองผ่านไปได้ โดยที่มีรากฐานจริงอยู่ในตัวเองได้ถูกปิดกั้น ทำให้หาทางออกไม่ได้

ถ้าสามารถรู้ได้เข้าถึงได้เองว่า **ตลาดคือความต้องการบนพื้นฐานสังขารของชีวิตคน** ด้านซึ่งเป็นรูปแบบของสิ่งที่คาดหวังว่าคนจะต้องการ ย่อมได้รับการปรับเปลี่ยนได้จากผลกระทบโดยภาพของรูปวัตถุซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นธรรมชาติบนฐานตัวของมันเอง เช่นก่อนที่จะมีการกำหนดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบควรถือความจริงที่ว่า สิ่งซึ่งมีใช้อยู่แล้ว ถึงเวลาใกล้สิ้นสภาพการใช้งานแล้วหรือยัง หากใช่เอาแต่มุ่งเปลี่ยนแปลงเพื่อหวังล่อตาล่อใจเพื่อนมนุษย์ให้ต้องซื้อหาไปเสริมฐานพลังความเห่อเหิมเพื่อตัวเองจะขายได้เงินมากขึ้นด้านเดียว ซึ่งประเด็นนี้ในปัจจุบันคงจะมองเห็นภาพได้ชัดเจนและรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

การมองเห็นและหาคะลาได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ และกระจายพลังได้ด้วยความรู้ความสามารถบนพื้นฐานตัวเองได้อย่างจริงจัง ส่วนคนระดับบนซึ่งได้รับมอบหมายจากคนอื่นให้เข้าไปอยู่และทำหน้าที่เพียงชั่วคราว ครอบงำในสถานะ ซึ่งด้านหนึ่งเป็นฝ่ายเรียนรู้จากกลุ่มคนระดับล่าง ๆ กับอีกด้านหนึ่งทำหน้าที่กำหนดนโยบายที่สอดคล้องกันกับเหตุและผลซึ่งตนเองเป็นฝ่ายได้รับ กับให้อิสระภาพและสนับสนุนการคิดการตัดสินใจของคนระดับล่างจากใจจริงด้วย

ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างสามารถมองได้สองด้านเสมอ ซึ่งจริง ๆ แล้ว จิตคนต่างหาก ซึ่งหากมองจากรากฐานตนเองที่มีอิสรภาพย่อมมองเห็นได้สองด้าน และยังรู้ได้ลึกซึ้งลงไปอีกว่าด้านใดคือฐานด้านใดคือปลาย แต่การที่บางคนมองเห็นได้เพียงด้านเดียว และบนภาวะต้นเขินยังทำให้มองเห็นได้แต่เพียงด้านซึ่งเป็นเพียงเปลือกหรือปลายด้วย ยิ่งไปกว่านั้นหากมีคนในลักษณะเช่นนี้อยู่ร่วมกันมาก ๆ ก็จะเกิดสภาวะที่มีค่านั่นด้านนี้และมีผลทำให้สังคมซึ่งควรร่วมมือกันได้ต้องแปรสภาพไปเป็นการอยู่อย่างตัวใครตัวมันยิ่งขึ้น

ดังนั้น ประเด็นการมองเห็นหรือไม่เห็นตลาด จึงหาใช้อยู่ที่ภาพของตลาดไม่ หากควรปรากฏเป็นภาพที่อิสระอยู่ อยู่ในรากฐานของแต่ละคน หรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญา ทำให้เกิดศักยภาพและความสามารถเป็นลักษณะประจำตัวขึ้น แก่บุคคลผู้มีความประสงค์ หากสังคมใด รากฐานคนในสังคมนั้นตกอยู่ใต้ภาวะครอบงำด้วยอิทธิพลวัตถุ หรือที่เรียกกันว่า "ค้อนพัฒนา" เราย่อมพบว่าก็มีกระแสเรียกร้องเรื่อง "ตลาดมี - ตลาดไม่มี" กันเป็นนิสัย ทั้งนี้เป็นเพราะภาวะค้อนภูมิปัญญาเป็นเหตุใหญ่ ทำให้ต้องได้รับผลตอบแทนคือ พบกับหนทางตันของวิถีการพัฒนาในด้านรูปวัตถุซึ่งถืออิสรภาพเป็นฐาน ทำให้ในอีกด้านหนึ่ง เปิดโอกาสเพื่อชนต่างถิ่นเข้ามาใช้ช่องทางแสวงประโยชน์อยู่ในส่วนเล็ก ส่วนคนที่องดินกลับต้องตกเป็นทาสกว้างขวางมากขึ้น

เมื่อกล่าวถึงประเด็น ตลาดมี-ตลาดไม่มี การร้องออกมาภายนอกของคนในประเทศด้อยพัฒนาจนเป็นนิสัย คุณจะเห็นว่าภาพที่พบเห็นกันได้ทั่วไปอย่างไม่มีการละเว้นว่าเป็นคนในระดับเงินเดือนหรือผู้มีระดับการศึกษาสูงและมีความรู้ จึงเห็นได้ว่า ภาวะค้อนภูมิปัญญาเป็นกระแสสังคมที่อยู่ในแนวราบ และปรากฏได้อย่างอิสระโดยไม่เลือกกระทบชีวิตในด้านรูปวัตถุ และบนพื้นฐานนี้ เราจะพบกับกระแสและทิศทางการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะหนึ่งคือ คนที่ชีวิตยังสูงขึ้นบนฐานพลังอำนาจวัตถุไม่ว่าด้วยรูปลักษณะใด มักสะท้อนให้เห็นภาพที่ยิ่งหย่อนยานมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

และในสภาวะเช่นนี้ กระแสเรียกร้องหลังจากผลิตแล้ว แม้กระทั่งเมื่อเริ่มขึ้นเนะให้ผลิต มักมีแนวโน้มจากรากฐานความรู้สึกที่เชื่อว่า ไม่มีตลาด ก่อนอื่น กับอีกด้านหนึ่ง พอเห็นใครขายได้สักหน่อย กลุ่มบุคคลผู้มีหน้าที่ในระบบส่งเสริมอย่างเป็นทางการก็มักนึกมากล่าวอ้างว่า มีการขายได้เงินกันแล้ว - เร่งปลูกเร่งทำทันที ส่วนในด้านผู้ปลูกผู้ทำพอเริ่มต้นรู้สึกได้ว่าขายได้ก็จะเปิดเจียบไว้ เพราะเกรงไปว่า หากคนอื่นทราบความจริงก็จะหันมาผลิตแข่งกับตน

ส่วนผู้ที่เห็นคนอื่นทำซึ่งจริง ๆ แล้วก็เป็นเพียงภาพเฉพาะหน้า จะพากันทำตามอย่าง โดยขาดการคิดหน้าคิดหลังให้รอบคอบเพราะขาดพื้นฐานที่ช่วยให้มองการณ์ไกล การพึ่งพาตนเองจึงเกิดขึ้นไม่ได้นอกจากคอยจ้องตามกระแสจากบุคคลอื่นไปวันหนึ่ง ๆ ในที่สุดหากไม่ยอมให้คนอื่นถือนั่นมาเป็นนาย ก็กิจการก็ทรุดตัวลงไปเรื่อย ๆ จนสิ้นสภาพไม่ว่าเร็วหรือช้า

ซึ่งหากพึ่งพาตนเองได้ย่อมมีอีกสิ่งหนึ่งด้วยคือ มีความคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ โดยที่ไม่คำนึงถึงคนอื่น ทั้ง ๆ ที่สมมติฐานมีว่า เราจะพัฒนาคนให้สามารถพึ่งพาตนเอง แต่ยิ่งทำไปคนซึ่งเป็นเป้าหมายกลับยิ่งพึ่งพาตนเองไม่ได้มากขึ้น ทั้งนี้และทั้งนั้น สืบเนื่องมาจาก กระแสความรักความสนใจจริงในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งปรากฏเป็นธรรมชาติในแต่ละคนมาแต่กำเนิดนั้น ยิ่งมุ่งพัฒนาไปบนพื้นฐานดังกล่าวก็ยิ่งถูกทำลายลงไปเรื่อย ๆ แทนการได้รับโอกาสให้เจริญเติบโตขึ้นบนรากฐานตัวเองอย่างอิสระ เราคงกล่าวได้ว่า คุณสมบัติที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ ได้ถูกกระแสอำนาจในด้านวัตถุซึ่งปรากฏเหนือกว่า ปิดกั้นมิให้ออกมาสู่การสร้างสรรค์ที่แท้จริงได้

ความมีเสรีภาพทางการศึกษาที่ไม่เพียงการกระจายในด้านรูปวัตถุ นำจะนำไปสู่การเปิดรากฐานของแต่ละคน ผู้มีบทบาทในการผลิต ให้มุ่งสู่การแสวงหาความรู้ได้จากโลกกว้าง เพื่อหวังผลสะท้อนกลับมาพัฒนาความคิดตนเองให้สูงขึ้นด้วยคุณภาพและความสามารถ **สังคมใดที่ถูกกำหนดด้วยอำนาจจากภายนอกชีวิตของแต่ละคนเพื่อการปิดกั้น โดยที่ผู้ถืออำนาจคิดว่าคือวิถีของการแก้ไขปัญหา** ในส่วนของบุคคลผู้ถือรากฐานความรู้ย่อมจะมองเห็นได้ว่า นั่นคือสิ่งส่งผลทำลายอนาคตของสังคมอย่างลึกซึ้งในทุก ๆ ด้าน เพราะเป็นการทำลายคุณภาพที่แท้จริงของคนอันควรถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการผลิต

การศึกษาซึ่งมีรากฐานในด้านผู้อ่านที่เปิดกว้าง และกลุ่มคนผู้อ่านในระดับต่าง ๆ ที่ให้โอกาสแก่กันด้วยกัน ผู้ซึ่งชีวิตยังคงตกอยู่ภายใต้ ย่อมทำให้วิถีการเปลี่ยนแปลงภายในรากฐานแต่ละคนเปิดกว้างออกสู่อิสระยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อคิดผลต่ออะไรย่อมสามารถมองเห็นตลาดได้ด้วยตนเอง ข้ามกลางสังคมของโลกซึ่งมีการแข่งขันกันและกันกับอีกด้านหนึ่ง จะช่วยให้ละจากการยึดติดพรรคพวกและการแข่งขันกันเองในเชิงทำลาย เช่น การลดราคาแข่งกันและลดคุณภาพผลิตผล และปลูกอะไรปลูกตามกัน ตลอดจนไม่อาจคิดพัฒนาให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ได้ตามเหตุและผล โดยที่หันเหทิศทางสู่การยกระดับคุณภาพแข่งขัน แต่ส่วนกระแสความรู้ความคิดและความร่วมมือให้เชื่อมโยง ถึงซึ่งกันและกันไว้เป็นฐาน เพื่อหวังความมั่นคงร่วมกันในระยะยาว

จึงสรุปได้ว่า หากฐานความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนยังคงมีอยู่อย่างเด่นชัด ไม่ว่าใครคิดจะผลต่ออะไรย่อมคิดและผลิตได้อย่างอิสระ และตลาดผลิตผลของแต่ละคนย่อมแจ่มใส ไม่ซ้ำแบบกัน โดยที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตนเอง และจะไม่ได้ยินเสียงร่ำว่าผลิตผลที่คนในบ้านเมืองทำได้นั้นไม่มีตลาด แต่กลับได้พบกับพลขุกตลาดที่แหลมคมและเข้มแข็งจะทะลุเข้าไปทุกหนทุกแห่ง

สุดท้ายนี้หากบุคคลใดอ่านเรื่องนี้แล้วมองเห็นได้ถึงเนื้อหาสาระซึ่งอยู่ในความลุ่มลึกและเข้าใจถึง คงจะนำไปใช้ในการตรวจสอบว่า สภาวะการหาและมองเห็นตลาดของคนในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายเกษตรกรรมซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมผูกพันอยู่กับแผ่นดินมาแต่กำเนิดว่าสภาพที่เป็นจริงในขณะนี้เป็นอย่างไร ใกล้หรือห่างไกลกันกับสิ่งซึ่งควรจะเป็นมากนักน้อยแค่ไหน

ปีนี้อาจเป็นปีแห่งการรณรงค์เพื่อศิลปวัฒนธรรมไทย แต่เราทำได้ยินได้ฟังการยัปยักกิจกรรมมาโดยตลอดว่าการเกษตรเป็นอาชีพเท่านั้น ซึ่งสิ่งนี้เองที่สารภาพความจริงด้วยตัวของมันเองว่า เราหาได้มองการเกษตรด้วยภาพที่ลึกซึ้งถึงพื้นฐานแท้ไม่ หากมองเพียงด้านวัตถุเท่านั้น ไม่เช่นนั้นแล้วคนในภาคเกษตรซึ่งคิดคิดโดยแท้ คงจะไม่ละทิ้งเรือสวนไร่นาตามค้ำปรนวดบ้าง ชายแรงงานตามโรงงานบ้าง แม้ว่าจะมีการเกษตรในรูปแบบใหม่ซึ่งอยู่บนฐานวัฒนธรรมของชนต่างถิ่น แม้จะใหญ่โตยิ่งขึ้นเพียงใดในที่สุดคนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นฐานโดยสัญชาตญาณก็จะอยู่บนวิถีทางที่มุ่งสู่สภาวะชาติอิสระภาพยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ แล้วคุณภาพชีวิตที่เราเรียกหาที่คงได้พบแต่ภาพที่เลือนรางลงไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะถึงจุดที่ต้องเริ่มค้นกันใหม่ ด้วยรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นรูปแบบอะไรก็คงทำให้ใจให้ได้ เพราะคงไม่มีใครจะฝ่าฝืนกฎแห่งความจริงไปได้เลยแม้แต่ชีวิตเดียว.